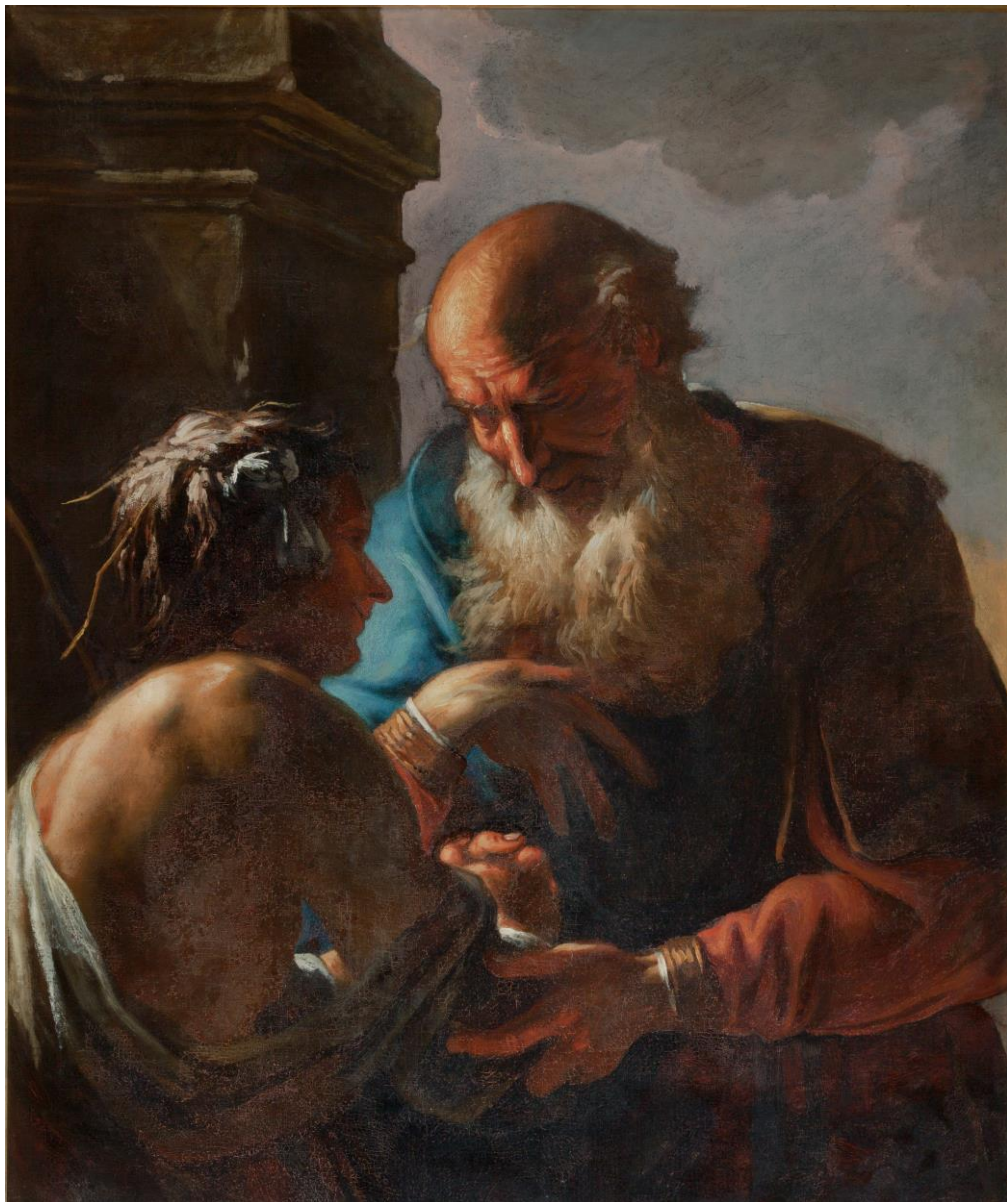

***Nedělní úvaha (kázání) na text Lukášova evangelia
v Lysé nad Labem, 2. neděle po Trojici, 14.6.2026***

Petr Brandl: Návrat marnotratného syna (1732), klášter benediktinek Krzeszów, Zdroj www.wiki

Možno doplnit četbou celé 15. kapitoly o ztracených z Lukášova evangelia. Kázání se zabývá především vztahem otce a ztraceného syna a je součástí triptychu homilií. K modlitbě písně 667 je možné přidat např. píseň Tvá, Pane láska (č. 717) z nových evangelických zpěvníků.

Podobenství o marnotratném synu

„Jeden člověk měl dva syny. Ten mladší řekl otci: ‚Otče, dej mi díl majetku, který na mne připadá.‘ On jim rozdělil své jmění. Po nemnoha dnech mladší syn všechno zpeněžil, odešel do daleké země a tam rozmařilým životem svůj majetek rozházal. A když už všechno utratil, nastal v té zemi veliký hlad a on začal mít nouzi. Šel a uchýtil se u jednoho občana té země; ten ho poslal na pole pást vepře. A byl by si chtěl naplnit žaludek slupkami, které žrali vepři, ale ani ty nedostával. Tu šel do sebe a řekl: ‚Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem! Vstanu, půjdu k svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků.‘ I vstal a šel k svému otci. Když ještě byl daleko, otec ho spatřil a hnut litoostí běžel k němu, objal ho a políbil. Syn mu řekl: ‚Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem.‘ Ale otec rozkázal svým služebníkům: ‚Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy. Přiveďte vykrmené tele, zabijte je, hodujme a buďme veselí, protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.‘ A začali se veselit. (Bible, Lukášovo evangelium, 15. kapitola)

O čem vlastně vypráví toto krásné podobenství, který je samotným jádrem Lukášova evangelia? Děti to při výuce náboženství věděly vlastně hned. Říkaly, že Bůh je v tom příběhu laskavý tatínek a rozklíčovaly Ježíšovo podobenství o Otci a synu jako vyprávění o Bohu a člověku. Měly jistě pravdu. Jenže ono je to také podobenství o zradě a lásce, o pokání a odpuštění, o zbloudění a znovunalezení, ba o smrti a znovuzrození. Refrénem vyprávění je krásné a několikrát se opakující: *„byl mrtev a zase žije, ztratil se a je nalezen“*. Tento refrén si zapamatujme, neboť tato věta platí o nás. Byli jsme mrtvi a zase žijeme, ztratili jsme se a byli jsme nalezeni, říká Ježíš Kristus.

Dnes si všimneme především postavy mladšího syna. Na něm lze pozorovat, jak daleko může dojít odcizení člověka od Boha, jak hluboko může padnout člověk. Mladší syn přichází ke svému otci a žádá na něm svůj díl majetku, který mu v dědictví připadá. Žádá sice „své“ peníze, ačkoli Otec ještě žije, ale podle soudobého práva měl na to nárok. Už v době Ježíšově bylo právně možné rozdat majetek dětem, ale už tehdy se

tento postup nedoporučoval. I tehdy se stávalo, že mnozí zestárlí rodiče pak museli u svých dětí doslova žebrot o živobytí. Domovy pro seniory nebyly a šlo tak někdy vsadit o život. V našem příběhu mohlo být navíc synovo vyvedení majetku z rodinné firmy ohrožením existence nejen samotného otce, ale i dalších sourozenců či služebníků.

Ať už mladší syn svého otce a bratra ekonomicky ohrozil či nikoli, jisté je, že vše, co dostal, promrhal, ba promrhal vlastní vinou, tj. rozmařilým životem, doplňuje nám podobenství. Snad i proto se ekumenický překlad rozhodl pojmenovat Ježíšovo podobenství jako příběh o marnotratníkovi. Jenže nabytí či ztráta majetku je v tomto vyprávění pouhou kulisou pro mnohem hlubší drama a důležitější výpověď. Na jednání mladšího syna není zvláštní jeho touha po seberealizaci, či jeho neschopnost ji uskutečnit. Na mladším synovi je zarážející jeho vztah k vlastní rodině; k těm, co jej mají rádi, a k tomu, který mu dal život (řecky *bios*, což je přesně to, co otec dle textu svému synovi po jeho žádosti dává). Vždyť mladší syn vlastně nepřímě říká: „Můj otec již přestal v mém životě hrát svou roli. Je lhostejno, zda je živ nebo mrtev, je lhostejno zda zde bude ještě žít dlouhá léta nebo zítra zemře, já si jdu svou cestou, za svým cílem, za svým štěstím, jakoby už otce nebylo. Žádám si díl svého právoplatného dědictví, neboť můj otec je pro mne již mrtvý, ale já žiji, já chci žít, a já umím žít a budu si žít! I kdyby otce nebylo!!“

Jakoby Boha nebylo. I tak by mohlo znít heslo na Bohu emancipovaného člověka. Jakoby Boha nebylo. A je lhostejno, zda někdy Bůh byl, je či bude. Co na tom záleží. I kdyby Boha nebylo, my tu přece jsme. I kdyby Boha nebylo, my přece umíme žít a víme, jak přežít. I kdyby Boha nebylo, i kdyby třeba byl, co se tím mění? My jdeme svou cestou, svobodní, sebeurčující, sebe-tvořící. Minulost odepíšeme jako dobu temna, nesvobody. A budoucnost si vystavíme dle svých plánů. Poručíme větru dešti a ještě si budeme užívat.

Cesta mladšího syna je překvapivě cestou do ciziny či odcizení. Proč překvapivě? Ježíšovi posluchači museli velmi dobře znát podobné příběhy ze své náboženské mytologie. Příběh Kaina Abela, Ezaua a Jáкова či Josefa jeho bratrů, ty příběhy jsou také vztahově velmi komplikované, plné odcizení, nevraživosti a hamižnosti. Jenže synové

v nich většinou o přízeň svého otce bojují a do ciziny jsou většinou odejít nuceni. Jákob musí prchat před bratrem, Josef je prodán, Kain je samotným Otcem vyhoštěním potrestán. V Ježíšově příběhu ale mladší syn o přízeň otce ani trochu nestojí, a naopak touží být od něj co nejdál. Odchází pryč z domu svého otce, opouští domov, nadobro odchází do ciziny, do opravdu daleké země, zdůrazňuje Ježíš, aby vynikla hloubka synova odcizení. Ten kluk neodchází do sousedství, nepokračuje v díle svého otce, nenavazuje na dílo svých předků. Odchází do daleké ciziny, odcizuje se i nábožensky, jde tam, kde se vydělává na vepřích, kde jsou tedy jiná nábožensko-etická pravidla.

Dost možná se mladšímu synovi stal meritem věci pouze zisk. Psal domů zpočátku nadšené dopisy, jak se mu daří? Nebo pro něj jeho rodina a jeho kultura přestaly hned od začátku existovat? A kdyby se mu ekonomicky dařilo, rehabilitovalo by to jeho odchod? V naší době, která je posedlá osobním úspěchem a individuálním prosazením, bývají rodiče nadšeni, když se jejich potomek prosadí a uplatní někde v daleké cizině. Byl by nadšen i otec našeho dnešního příběhu? Myslím, že nikoli. Ten příběh je o odcizení, a žádný majetek ani úspěch to nepřelakuje na růžovo. V Ježíšem vyprávěném příběhu synův ekonomický krach jen usolí poznání, které souvisí s každým podobným rozchodem. Mladší syn o něco důležitého, životně důležitého, přišel, něco ztratil, zahodil, a ani naplnění jeho bájných snů tu ztrátu nakonec nevyváží a na jeho životě a budoucnosti se to projeví.

Ježíš si dovolí příběh vypointovat rychleji za pomoci život ohrožujícího dramatu. V cizí zemi nastává hlad, syn se uchytí u jakéhosi cizince jako námezdní dělník. Jako pasák prasat; v židovském prostředí už hlouběji klesnout nemohl, Ježíš je mistrný vypravěč. Bohatý syn, dost možná královského původu, patrně pečlivě vzdělávaný a kultivovaný princ, syn s výsostnými privilegii - a nyní námezdní dělník. Takovou cestu na dno mají pohádkové příběhy rády. V hrdinově příběhu musí dojít k dramatickému obrácení uprostřed nejtěžších zápasů. V pohádce by si ho všimla princezna a zamilovala by se do něj. Nebo by učaroval tamnímu panovníkovi, stal se jeho rádcem a prokázal svou hodnotu. Nebo by bojoval s drakem... zkrátka by se stal nakonec miláčkem davů. Starozákonní pohádky nám přesně takto vypointují příběh Josefa či

Jákoba. Jenže Ježíšův příběh, Ježíšovo podobenství, reflektuje realitu. A tak ztracený, marnotratný, odcizený syn sedí uprostřed stáda vepřů, má hlad, ale především, vůbec nikoho nezajímá! *A byl by si chtěl naplnit žaludek slupkami, které žrali vepři, ale ani ty nedostával,* vypráví Ježíš. Ten kluk je náhle bez přátel a soucitu, bez lásky a pomoci; nejde o to že, zchudl, propadl se ve společenském žebříčku na dno a dře bídu s nouzí. On je evidentně bez jediného funkčního vztahu! Nikdo, vůbec nikdo ho nemiluje. On nikoho nezajímá. I otrok měl od svého pána zajištěno alespoň to nejnnutnější živobytí. On nemá jisté ani to žrádlo pro prasata. Jeho perspektiva je perspektiva smrti, protože nikoho nemá. „*A já tu hynu hladem...*“, zjišťuje tvář tvář realitě. Nastává boj o přežití. A blíží se smrt. Cesta emancipovaného syna má skončit smrtí.

V tu chvíli prožívá mladší syn svou *metanoiou*, chvíli svého obrácení. „*Tu šel do sebe,*“ praví se v evangeliu. Syn se rozpomíná na svého otce. Obraz začátku nového života, návrat k životu začíná pokáním. „*Otče, zhřešil jsem proti nebi i proti tobě, nejsem hoden nazývat už tvým synem, přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků.*“ Syn se rozpomíná na lásku i laskavost svého otce, ale vlastně se k němu už jako k otci nevztahuje. Viděno z perspektivy syna: svého otce již nadobro ztratil. Jeho vlastní otec se pro něj stal především laskavým hospodářem, nevrací se k němu jako k otci, ale jako k někomu, kdo je dobrý zaměstnavatel. Cesta zpět jakoby byla jeho vlastním rozhodnutím a jeho vinou nadobro uzavřena, jakoby sám už nedokázal znovu vzájemný vztah lásky otevřít, nebo v něj byt' jen doufat. Takto vidí sám sebe a svého Otce. Nevrací se jako syn ke svému otci, ale prosebník v nouzi nejvyšší, námezdní dělník, žádající u cizího hospodáře o práci. On už neuvažuje vztahově. Uvažuje jen ekonomicky.

Dovolím si malou vsuvku. Spravit, restaurovat rozbitý vztah je zatraceně těžké. Je to mnohem těžší, než nějaký nový vztah začít. Kdo jste se někdy v životě rozešel s životní láskou, komu z vás se někdy rozbil nějaký důležitý vztah, ten ví, jak velice těžké je opět jej navázat. Už to nikdy nebude jako dřív. Už to nikdy nebude, jako na začátku. Vždy to sebou nese vzpomínku na hořkost, zklamání, vzájemně způsobenou bolest. Mnozí z nás sice o podobných návratech a obnovách vztahů sníme, ale pak přijde tvrdá realita. Nejtvrdší zjištění bývá, že jsme nejen v životě,

ale i v mysli a ve vzpomínkách toho druhého úplně přestali existovat. A tak se rozvedení manželé málokdy podruhé vezmou a rozhádání bratři málokdy usmíří, tedy tak, aby to bylo jako kdysi... jako když byli kluci, nebo když se brali. Mladší syn v Ježíšově příběhu jakoby reflektoval tuto smutnou lidskou zkušenost. V lásce se nedá lehce pokračovat a zapomínat.

Jenže pak nám do příběhu vstupuje zcela překvapivě otec. Zachová se zcela nečekaně, v rozporu s právě nastíněnou lidskou zkušeností. Viděno optikou lidské spravedlnosti - zachová se i nespravedlivě; minimálně vůči synu, který s ním zůstal. Ten otec totiž dnes a denně vyhlíží toho, kdo jej nemiloval. V otcových vzpomínkách syn pevně zůstal, ba zůstal pevně i v jeho lásce. Tenhle otec umí odpouštět a zapomínat na křivdy, umí restaurovat vztah lásky, tenhle otec nepřestal být otcem milujícím. Tenhle otec sebou nevtlačí břímě minulosti, ale orientuje se na budoucnost. „*Když ještě byl daleko, otec ho spatřil a hnut lítostí běžel k němu, objal ho a políbil.*“ Nepadne tam jediná výčitka. Ba nepadne tam z otcovy strany vůči synovi jediné slovo. Je tam jen objetí, polibek a radost.

Ten nečekaný otcův postoj se odehrává už tehdy, kdy to ještě ztracený syn nemůže tušit. Nečekaný otcův postoj je v Ježíšově vyprávění evidentně reflexe postoje Božího otce-Hospodina, Ježíš v tomto nevypráví v Novém zákoně diametrálně jiný příběh, než jaký najdeme v zákoně Starém. Stalo se to už synům Izraele, to když opouštěli svého Božího otce a víru svých předků, a postupně ztráceli svou kulturu, územní integritu, vlast, správu svých věcí; až byli dokonce přesídleni k řekám babylónským. Do této situace v daleké cizině ztracených synů mluví už ve Starém zákoně Bůh takto. *I připomenu si svou smlouvu s Jákobem a též svou smlouvu s Izákem, také si připomenu svou smlouvu s Abrahamem, i tu zemi si připomenu. I když budou v zemi svých nepřátel, nezavrhnou je a nezprotivím si je, jako bych s nimi měl skoncovat a zrušit svou smlouvu s nimi. Já jsem Hospodin, **jejich** Bůh.*

Pravda, ve starozákonním pojetí tohoto věčného míjení se říká, že izraelské Boží děti musí dostat trochu přes ústa. „*I proto jsem je zavedl do země jejich nepřátel,*“ říká tam Hospodin. V Ježíšově vyprávění žádný hlad a neúspěch otec vůči synu nijak neiniciuje. V obou případech se ale

vyhlíží obrat. A tu Boží odvěkou touhu po smíření vystihuje Ježíš naprosto dokonale. V jeho vyprávění je ztracený syn ještě daleko, ještě je v cizině, ale otec ho už starostlivě vyhlíží. Ještě než syn svého otce může vůbec spatřit a poznat, ještě dřív než syn může vůbec něco udělat, ještě dřív než syn může říci své vyznání viny, své přání, svou prosbu; ještě dřív než syn vůbec něco tuší, běží mu ten otec naproti. Je to ten otec, kterého neznal, opustil, zradil, odepsal. A ještě dřív než dojde na vyznání vin, je syn objat, je přijat zpět do otcovy náruče a políben na znamení odpuštění a smíření. A teprve v tomto otcovském objetí vysloví syn své vyznání viny. V láskyplném objetí svého otce. Vyznání viny není tu důvodem, ale naopak důsledkem smíření.

Opusťme nyní toto podobenství ještě před jeho koncem. A pro tentokrát nemluvme ani o synu starším, zdánlivě nespravedlivě opomenutém. Neboť ani starší ani mladší syn nezměnili a nezmění nic na tom, že otec vyhlíží a přijímá své děti do své náruče. V žalmu 32 se praví: „*Svůj hřích jsem před tebou přiznal, svoji nepravost jsem nezakrýval, řekl jsem: vyznám se Hospodinu ze své nevěrnosti. A ty jsi ze mě sňal nepravost, hřích můj.*“. Hospodin Bůh se již před stvořením světa rozhodl pro spásu člověka, ještě dřív než člověk mohl přijít se svým pokáním a vyznáním vin. A přesto čeká na naše slovo, ale čeká a vyhlíží nás s otevřenou náručí, s objetím a políbením. Čeká na naše obrácení, na naše rozpoznání vlastní hlouposti a pýchy, na náš návrat domů. Zde, v domě našeho Otce, ukryti v jeho náručí, můžeme se ještě celí rozechvělí slyšet jeho slova. Byli jsme mrtví a zase žijeme, byli jsme ztraceni a jsme znovu nalezeni.

Modlitba: Bože, děkujeme ti, že jsi nás našel, že jsi nás přijal, že jsi nám dal naději. Děkujeme ti, že nás držíš ve své náručí, jako držíš každého marnotratného syna či dceru, že od sebe nedoháníš ani reptající a našťavané, ani ztracené a zbloudilé. Prosíme tě, drž nás u sebe v bezpečí a dávej nám překonávat všechny bouře a nástrahy života i temné stránky naší duše.

Pane, ty sám ses prokázal jako milující otec. Proto prosíme za lásku mezi rodiči a dětmi, za ochotu odpouštět, pomáhat a dávat novou příležitost.

Ty jsi Pán nebe a země, tobě patří všechny kraje. Proto prosíme za naše sestry a bratry, kteří žijí mezi lidmi jiné kultury a jiného vyznání.

Pane, dnešním příběhem jsi nám připomněl, že pokání má smysl. Proto tě prosíme, abys dal sílu a odvahu těm, kdo vyznávají své hříchy a prosí o odpuštění. Amen.

Další biblické čtení: *Zahynete mezi pronárody a pohltní vás země vašich nepřátel. Kteří z vás zůstanou, zaniknou pro svou nepravost v zemích svých nepřátel a také pro nepravosti svých otců zaniknou. Pak budou vyznávat nepravost svou i nepravost svých otců, zpronevěru, již se na mně dopustili, a že mi odporovali. Proto i já jsem se jim postavil na odpor a zavedl jsem je do země jejich nepřátel, dokud nebude jejich neobřízané srdce zkrušeno a dokud neodpykají své provinění. I připomenu si svou smlouvu s Jákobem a též svou smlouvu s Izákem, také si připomenu svou smlouvu s Abrahamem, i tu zemi si připomenu. I když budou v zemi svých nepřátel, nezavrhnou je a nezprotivím si je, jako bych s nimi měl skoncovat a zrušit svou smlouvu s nimi. Já jsem Hospodin, jejich Bůh. (Bible, Leviticus, 26. kapitola)*

Báseň: Marnotratný syn (JOSEF KOSTOHRYZ)

Zítřka už vrátím se k Tobě, ó Bože, můj Otče, zítřka už do chrámu půjdu a břemeno složím, k nohám Ti položím všechno to málo a mnoho; dozadu stoupnu si, na místo nehodných lidí, vždyť jinam nesmím a jinde bych nemohl plakat, udělám znamení kříže a na dlažbu kleknu,. tu tíži shodím už ze srdce nepokorného.

Jen ještě tuto noc zůstanu v samotách temných, v oděvu černém se napiju vzpurného vína, s démony budu se o troník poslední tahat, zateskním zpátky a spočtu své kroky a cesty, kudy jsem zbraně své ztrácel a klenoty marnil, v bídný je proměnil plevel a v odešlý vítr: Bože můj, Ty jsi byl při tom a mlčel jsi stále!

V zahradě pod okny ticho, jen pípnutí ptáka a šelest listí, jež hovoří vanutím nočním, tam v dálce v měsíční záři se rybníky lesknou, kolem se hustou tmou zvedá ta výšina lesní a výše, výše jen zemdlená prázdnota nebes, končina strašlivá, kterou jsem škvírou svých smutků i v pádu závrtném mřížemi vězení vídal: hlasitě mlčela jako mé srdce, maminko.